För tre enorma öl sedan

Befästning av semi-schematiska konstruktioner i L2-svenska

Av JOEL OLOFSSON & JULIA PRENTICE

Abstract

Olofsson, Joel, joel.olofsson@hv.se, Ph.D., Division of Educational Science and Languages, University West; *Prentice, Julia*, julia.prentice@svenska.gu.se, Ph.D., Department of Swedish, University of Gothenburg: "Three enormous beers ago. The entrenchment of semi-schematic constructions in L2 Swedish". *Språk och stil* NF 30, 2020, pp. 91–116.

This article investigates the entrenchment of semi-schematic time constructions in both L1- and L2-speakers of Swedish. High frequency expressions are often considered highly entrenched in the mind of speakers, which means that those expressions are recognized, accessed and retrieved faster than low frequency expressions.

We present a phrasal decision experiment carried out on L1 and L2 speakers of Swedish, in which the task was to decide as quickly as possible if the stimulus expression is a legitimate way to express time in Swedish.

The results show that frequent instances of a semi-schematic time construction are processed faster as well as with a higher decision accuracy than nonce expressions in both L1 and L2 groups. For the L1 group, rare instances are processed with intermediate speed and with relatively high accuracy. For the group of L2 participants, rare instances have low decision accuracy and longer response times than nonce expressions. On the basis of these data, the study suggest that a more extended construction is entrenched in the L1 group, compared to the more restricted construction entrenched in the L2 group.

Keywords: construction grammar, entrenchment, multiword units, L2 learning, psycholinguistics.

1 Inledning

Inom konstruktionsgrammatisk forskning tog man tidigt fasta på att språk inte enbart består av grammatiska och lexikala enheter, utan också av semi-schema-

Vi vill tacka de anonyma granskarna för värdefulla synpunkter på en tidigare version av artikeln. Vi vill också tacka deltagarna vid konferensen Konstruktioner i Norden (CxGN1) i Kiel 2019, samt Seminariet i lexikologi, lexikografi och fraseologi vid Göteborgs universitet, för givande respons på de presentationer som ligger till grund för denna artikel. Dessutom tackar vi Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället (KVVS), som har stött vårt arbete ekonomiskt genom resebidrag till en av författarna i samband med datainsamlingen.

tiska mönster som innehåller både grammatiska luckor och lexikalt fyllda led (Fillmore m.fl. 1988), så som i uttrycken i (1–3).¹

- (1) Innan Harriet Andersson köpte stugan **för två år sedan** hade hon aldrig ägt en egen trädgård.
- (2) Österlånggatan är en pärla delvis upprustad i **för något decennium sedan** med statsmedel.
- (3) Okej, nu var det faktiskt min tur **för flera minuter sedan**. Skynda på, sjukhuset!

Exemplen (1)–(3) innehåller en konstruktion (i fetstil) som kan kallas [*för* ANTAL TID *sedan*],² med vilken man uttrycker att något har hänt tillbaka i tiden (se Loenheim m.fl. 2016, Prentice m.fl. 2016). De fasta, lexikalt fyllda leden är prepositionen *för* och adverbet *sedan*,³ medan ANTAL och TID kan fyllas med vilket räkneord respektive vilken tidsangivelse som helst.

Konstruktionen kan dock även användas produktivt till den grad att även lexikala enheter som inte uttrycker tid kan användas, så som i (4).⁴ Betydelsen hos konstruktionen är med andra ord inte helt kompositionell.⁵

- (4) Oktoberfesten, som **för tre enorma öl sedan** tedde sig som en helvetesscen av flamländska konstnären Hieronymus Bosch.

Andra konstruktioner som vi tar upp i den här artikeln är [*om* ANTAL TID] och [ANTAL TID *senare*] (se vidare avsnitt 4).

Ur ett bruksbaserat konstruktionsperspektiv består den språkliga kompetensen av konstruktioner (Tomasello 2003, Goldberg 2006, Bybee 2010, Wulff & Ellis 2018), dvs. konventionaliserade form–betydelsepar som med olika grad av schematicitet och komplexitet hänger samman i ett nätverk (se Diessel 2019). Språkinlärning innebär således att man tillägnar sig ett språks konstruktioner (Ellis 2013 s. 365). Detta antas gälla både för ett modersmål och för ett andraspråk.

¹ Exempelen (1)–(3) är hämtade från korpusarna *Åbo Underrättelser 2012* (1–2), *Twittermix* (3) och *Bloggmix* som är tillgängliga via sökgränssnittet Korp i Språkbanken Text ([<https://spraakbanken.gu.se/korp>]). Exempel 4 är hämtat från Google.

² Lexikalt fasta led markeras i konstruktionsbeskrivningen med kursiv stil medan öppna led markeras med kapitäl.

³ Man kan också analysera denna struktur som en lexikaliserad tvåordspreposition (se SAG 1999, jfr Prentice m.fl. 2016).

⁴ Sjögren (2015 s. 63) diskuterar liknande uttryck (*Kim gick för tre öl sedan* och *tre glas vin senare kunde Kim inte köra*) som en effekt av coercion (jfr Michaelis 2004 s. 25, Suttle & Goldberg 2011 s. 1237).

⁵ Att betydelsen inte kan härledas enbart ur de ingående delarnas betydelse brukar ses som ett kriterium för att anta en konstruktion (se Goldberg 1995 s. 4). Ett annat kriterium är att ett mönster i sig ska vara tillräckligt frekvent för att ses som en konstruktion (se Goldberg 2006).

Frekvens antas spela en central roll både för språkinläring och för hur språkets struktur utformas (Bybee 2010, Schmid 2017; jfr Enström 2013 s. 183 specifikt för ordinläring).⁶ Det betyder att mönster, så som det i (1)–(4), är något som modersmålstalare lär sig genom implicit inläring (Ellis 2015). Men beträffande andraspråksinläring är inlärnarna troligtvis mer beroende av explicit inläring (t.ex. genom undervisning) då man av naturliga skäl inte utsatts för lika stor mängd input som modersmålsinlärare (jfr Enström 2013 s. 178).

I den här studien ämnar vi besvara följande frågeställningar:

- I vilken utsträckning kan semi-schematiska tidskonstruktioner visas vara befästa i L1:s respektive L2:s språkliga repertoar?
- Om befästning av semi-schematiska tidskonstruktioner kan visas, finns det skillnader i grad av schematicitet hos de befästa konstruktionerna deltagargrupperna emellan?

Fokus i denna undersökning ligger alltså på semi-schematiska konstruktioner med vilka vi uttrycker tid i svenskan som kan vålla svårigheter för andraspråksinlärare, bl.a. på grund av bristen på kompositionalitet hos de undersökta uttrycken (Prentice 2010, 2011).

För att besvara frågeställningarna använder vi dels frekvensinformation i korpusar, dels psykolingvistiska metoder med *phrasal decision* och respons-tid.⁷ Undersökningen syftar till att bidra till den empiriska forskningen om schematiska, eller semi-schematiska, mönster som efterfrågas av Blumenthal-Dramé (2017 s. 110): »[E]mpirical research should explore the boundaries of entrenchment along the schematic dimension by exploring representations that are not (or not entirely) lexically specific.» Studien kan dessutom bidra till att belysa befästning under de omständigheter som andra- och främmandespråksinläring innebär, t.ex. beträffande effekter relaterade till inputmängd.

Artikeln har följande struktur: I avsnitt 2 redogör vi för bruksbaserad konstruktionsgrammatik som utgör artikelns teoretiska ramverk. I avsnitt 3 beskriver vi den experimentella metoden och det material som används i vår undersökning. Efter en redovisning av resultaten i avsnitt 4 diskuteras resultaten utifrån både ett konstruktionsgrammatiskt och ett flerspråkighetsperspektiv samt potentialen för fortsatt forskning utifrån dessa resultat (avsnitt 5).

⁶ Dock antas andraspråksinläringen påverkas även av andra faktorer (se Ellis 2006).

⁷ Vi väljer att använda de engelska beteckningarna på metoderna *lexical* och *phrasal decision* då det saknas etablerade motsvarigheter på svenska.

2 Bakgrund

2.1 Bruksbaserat perspektiv på grammatik

Ett bruksbaserat (eng. *usage-based*) perspektiv på språk (Tomasello 2003, Goldberg 2006, Bybee 2010) utgår ifrån grundantagandet att språkssystemet formas genom språkbruket. Det är alltså ett i grunden socio-kognitivt perspektiv som innebär att både en språkgemenskaps konventionaliserade grammatik och det kognitiva grammatiska system som individerna i språkgemenskapen utvecklar baseras på språkanvändningen individerna emellan (Ellis & Wulff 2014 s. 75). Processen som ligger till grund för etableringen av språkliga mönster, dvs. associationer mellan språklig form och struktur, är *konventionalisering* (se Svanlund 2009). *Befästning* (eng. *entrenchment*) är processen av gradvis etablering av språkliga enheter i språkbrukarens mentala grammatik genom upprepad input, användning och, så småningom, automatisering (Schmid 2017; se vidare avsnitt 2.1.1)

Konstruktionsgrammatik är en teori inom den bruksbaserade familjen, som fokuserar på de ovannämnda enheterna av språklig form och betydelse som grundläggande enheter i språket. Den centrala utgångspunkten för teorin är att språk består av en uppsättning konstruktioner, vilka är konventionaliserade mönster med olika grad av komplexitet som binder samman form (syntax, morfologi, prosodi) och betydelse (semantik, pragmatik) (t.ex. Goldberg 2013). I konstruktionsgrammatik görs ingen skarp distinktion mellan grammatik och lexikon. Istället antas vår språkförmåga, som består av konstruktioner med olika komplexitet, finnas i ett konstruktionsförråd – vårt mentala *konstruktikon* – som sträcker sig från fullt fixerade och lexikalt fyllda konstruktioner till fullt schematiska. Se följande tabell (jfr Croft & Cruse 2004 s. 255, Fried 2015):

Tabell 1. Konstruktioner med olika grad av schematicitet.

Schematicitetsgrad	Konstruktion
Fyllda och fixerade	<i>så att säga, gött mos, röda hund</i>
Fyllda och delvis flexibla	<i>sista minuten-resa</i> [NUM/SPEC]
Delvis schematiska	<i>i ADJ-aste laget</i>
Helt schematiska	S [NP VP]

I denna artikel är det alltså de delvis schematiska (eller semi-schematiska) konstruktionerna som är i fokus. En viktig aspekt av det konstruktionsgrammatiska schematicitetsbegreppet är att konstruktionerna ses som länkade i ett nätverk

med olika nivåer av schematicitet och komplexitet (Goldberg 2013 s. 17, Diesel 2019). Detta innebär bl.a. att semi-schematiska konstruktioner är länkade till mer schematiska konstruktioner som de delar egenskaper med, samtidigt som de har fler specifika egenskaper, dvs. fler form- och betydelsemässiga restriktioner (jfr Tomasello 2003 s. 140–142, Goldberg 2006 s. 18). Mycket av det vi vet om språkanvändning och språklig processning stödjer en beskrivning av det ovannämnda nätverket som en komplex, multigranulär och delvis redundant representation av språkssystemet (Prentice & Lyngfelt 2016 s. 19). I en sådan modell antas konstruktioner alltså vara representerade flera gånger, på olika abstraktionsnivåer, t.ex. både som fristående och som delar i större konstruktioner (jfr Bybee 2010). I en sådan beskrivning kan relationerna mellan de semi-schematiska konstruktioner som är del av vår undersökning illustreras på följande sätt:

Figur 1. Länkar mellan konstruktionerna i undersökningen och andra konstruktioner på olika nivåer av schematicitet och komplexitet.

Inlärnigen av denna komplexa systematik antas, utifrån ett kognitivt perspektiv, ske genom en gradvis befästning av konstruktioner och länkarna dem emellan. Denna process beskrivs närmare i följande avsnitt.

2.1.1 Befästning (och andra frekvens effekter)

Befästning definieras av Schmid (2015 s. 10) »as the continuous routinization and re-organisation of association, depending on exposure to and frequency of identical or similar processing events, subject to the exigencies of the social en-

vironment». Denna process kan alltså ses som central för integreringen av ny kunskap i människans kognitiva system. Tomasello (2003) belyser också de begränsningar som befästningen kan medföra (s. 300): »[W]hen an organism does something in the same way successfully enough times, that way of doing it becomes habitual and it is very difficult for another way of doing that same thing to enter into the picture.» Inom kognitiv bruksbaserad lingvistik antas befästning fungera på samma sätt för språklig kunskap som för annan kunskap (Schmid 2017). Som indikeras ovan är graden av befästning av ett språkligt mönster, eller en konstruktion, tätt förknippad med dess frekvens i individens språkliga erfarenhet (baserad på både input och output). Detta har, i sin tur, betydelse för hur pass tillgängligt mönstret ifråga är för individen, som Bybee & Thompson (2007 s. 271) påpekar:

[T]he more a form is used, the more its representation is strengthened, making it easier to access the next time. Words that are strong in memory and easy to access are not likely to be replaced by new forms created with the regular pattern.

Som nämnts i avsnitt 2.1. är automatisering en viktig process vid inlärnin-
g av språklig kunskap och kan beskrivas som en följd av ökande befästning. Bybee (2010) beskriver automatisering som följer (s. 60):

Automatization describes the process whereby a sequence of elements (e.g. a sequence of words) is gradually transformed through repeated use to a single chunk or holistic unit.

De två sistnämnda citaten ovan illustrerar kvantitativa och kvalitativa aspekter av befästningsbegreppet. Bybee & Thompson (2007) skriver att det sker en gradvis förstärkning av ett uttrycks mentala representation för varje gång uttrycket används, alltså en kvantitativ förändring. När det gäller automatisering (Bybee 2010) består förändringen däremot i att uttrycket tolkas som en helhet snarare än utifrån sina enstaka komponenter. Det är alltså snarare en kvalitativ förändring.

Beträffande frekvenseffekter på befästning är det i samband med vår undersökning också viktigt att skilja mellan token- och typfrekvens då dessa leder till olika typer av befästning. Tokenfrekvens, dvs. hur många gånger en och samma ordsträng eller samma språkliga struktur förekommer i den språkliga inputen, leder till en förstärkning i minnet och, så småningom, till automatisering. Typfrekvens, dvs. antalet *olika* enheter som förekommer i en given konstruktion, hänger ihop med kategorisering, schematisering, analogi, produktivitet (Olofsson 2018), och utveckling av konstruktioner över tid (se t.ex. Coussé, Andersson & Olofsson 2018). Det finns förstås ett samspel

mellan token- och typfrekvens i och med att typfrekvens leder till abstraktion och tokenfrekvens leder till befästning av abstraktionen (Langacker 2009, Schmid 2017), vilket också är relevant i samband med denna undersökning.

Loenheim (2019 s. 48) påpekar i sin studie av sammansättningar att befästning inte enbart är en fråga om tokenfrekvens i sig, utan också om hur de upprepade erfarenheterna av ett ord eller uttryck förhåller sig över tid (dvs. ackumulerad frekvens). Hennes studie visar att exponeringstid (dvs. grad av input) spelar en stor roll för hur väl man kan tolka sammansättningar. Detta ligger i linje med tidigare forskning inom andraspråksfältet. Exempelvis har Abrahamsson & Hyltenstam (2009) funnit att idiomacitet utvecklas sent i andraspråksinläringen. Då olika typer idiomatiska uttryck skiljer sig avsevärt när det gäller tokenfrekvens, kan man anta att ackumulerad frekvens spelar en viktig roll även här.

Trots att frekvens spelar en viktig roll för L1-inläring finns det forskare som påpekar att det inte nödvändigtvis är samma förhållande vid inläring av ett L2, där även andra faktorer påverkar. Detta uttrycker Ellis (2006) på följande sätt (s. 164):

[T]he fragile features of L2 acquisition are those which, however available as a result of frequency, recency, or context, fall short of intake because of one of the factors of contingency, cue competition, salience, interference, overshadowing, blocking, or perceptual learning, which are all shaped by the L1.

Wray (2008) menar att L2-inlärare i många fall är mer analytiska än L1-inlärare, vilket kan vara en effekt av att L2-inlärare utsatts för mindre input eftersom hög frekvens antas leda till att ett uttryck uppfattas som en helhet. Detta leder i sin tur till att uttryckets analysbarhet minskar (Bybee 2010 s. 32).

Experimentella studier (t.ex. Wolter & Gyllstad 2013) har också visat att L2-inlärare påverkas av frekvens, dvs. att de induktivt och implicit tillgodosöker sig språkliga strukturer. När det gäller kollokationer har det visat sig att både frekvens och kongruens verkar påverka hur snabbt man processar dem (Wolter & Gyllstad 2013, Wolter & Yamashita 2015).⁸ Kongruenta kollokationer är sådana som kan översättas mellan L1 och L2 ord för ord, dvs. det finns ett mot-

⁸ Här bör påpekas att kollokationer inte per se är detsamma som instanser av de semi-schematiska konstruktioner vi undersöker i den här artikeln. Men, utifrån ett konstruktionsgrammatiskt perspektiv där språkförmåga består av konstruktioner på olika nivåer, kan kollokationer ses som konstruktioner eller konventionaliserade instanser av konstruktioner. De lexikala enheterna har ett lexikogrammatiskt förhållande (Schmid & Küchenhoff 2013) dels till konstruktionen i sig, dels till de andra lexikala enheterna i uttrycket på så vis att de gärna förekommer i konstruktionen tillsammans.

svarande uttryck representerat i båda språken.⁹ Inkongruenta är de som inte har en naturlig motsvarighet i språken. Kongruens underlättar på så vis att det ofta går snabbare att processa ett uttryck i L2 om det finns ett kongruent uttryck i L1, vilket kan tyda på att L1-kompetensen aktiveras även när språkandet sker på L2.

2.2 Lexical och phrasal decision

En vanlig metod inom psykolingvistik är s.k. *lexical decision task* (i fortsättning LDT), vilken är en metod för att undersöka språkbrukares mentala representationer av ord och hur snabbt de processar dem (Harley 2014). I en enkel variant låter man deltagare så snabbt som möjligt avgöra om en bokstavssträng är ett ord på svenska (t.ex. *hund*) eller inte (t.ex. *zebd*) genom att välja »ja» eller »nej». På detta sätt kan man avgöra vad som finns lagrat i det mentala lexikonet. Den senare kategorin av bokstavssträngar, som kan kallas *icke-ord* (eng. *nonwords*), representerar typiskt sådant som inte antas vara lagrat.

Experimentella studier baserade på LDT har genom mätning av responstider visat att det inte bara går snabbare att avgöra om en bokstavssträng är ett ord i ett språk än ett icke-ord, utan också att högfrekventa ord går snabbare att välja än lågfrekventa (Jescheniak & Levelt 1994, Harley 2014 s. 172–173), dvs. responstiden blir kortare vid högfrekventa ord och längre vid lågfrekventa. Vidare går det snabbare att välja korta ord än längre (Harley 2014 s. 174), vilket möjligtvis sammanfaller med frekvens då högfrekventa ord tenderar att vara korta. Även de ord som man lär sig tidigt i språkinläringen går snabbare att välja än ord man lär sig senare (Juhász 2005). Responstider anses viktiga då tiden det tar att läsa ett ord eller en fras antas reflektera tiden det tar att processa ordet (Just & Carpenter 1980, Wengelin, Bengtsson & Torrance 2015 s. 384).¹⁰

Utifrån ett bruksbaserat perspektiv kan olika responstider förklaras med att de högfrekventa strängarna är starkare befästa i språkbrukarnas minne, vilket gör dem enklare att processa (Bybee 2010 s. 53, Schmid 2017). Det är dock viktigt att poängtera att det utifrån detta perspektiv inte är särskilt intressant om något är binärt lagrat eller inte, utan befästning är ett gradvist fenomen som

⁹ Som exempel på kongruens ger Wolter & Yamashita (2015) den engelska kollokationen *strong wind(s)*, som ord för ord översätts till de japanska orden *tsuyoi* och *kaze*, vilka tillsammans uppfattas som ett naturligt sätt att uttrycka sig på även på japanska, med liknande betydelse.

¹⁰ Dock är det värt att poängtera att inte alla är helt överens om att responstiden är direkt kopplad till hur lättillgänglig en enhet är (se diskussion i Ratcliff m.fl. 2004).

snarare handlar om att ord, uttryck och konstruktioner är allt från inte alls befästa till mer eller mindre befästa.

Av namnet att döma undersöks typiskt enskilda ordsträngar i LDT, men faktorer som frekvens och längd gäller även för flerordsuttryck (Arnon & Snider 2010, Schmid 2017 s. 18). Forskare vars undersökningsobjekt handlar om just flerordsuttryck har istället vidareutvecklat LDT till en s.k. *phrasal decision task* (i fortsättningen PDT). Yamashita (2014 s. 32) beskriver metoden på följande sätt:

In the PDT, Yes-items are felicitous (real, existing, and legitimate) phrases (e.g., as soon as, take a bath) and No-items are syntactically and/or semantically infelicitous word combinations (e.g., is sun the, hear blood).

En LDT har en relativt fast form beträffande instruktionerna av uppgiften (*Är följande bokstavsträng ett ord på svenska eller inte?*), medan en PDT har en större variation av möjliga instruktioner. Deltagarna kan ombes avgöra om en mening som innehåller en kollokation (t.ex. *I closed the TV*) är korrekt eller inte (Laufer 2003), om en flerordsekvens (t.ex. *as a result*) är grammatisk eller inte (Jiang & Nekrasova 2007), om olika kombinationer av ord är acceptabla eller inte (Yamashita & Jiang 2010), om fraser (t.ex. *don't have to worry* eller *don't have to wait*) är möjliga eller inte (Arnon & Snider 2010), eller, som deltagarna i Wolter & Gyllstads (2013) undersökning av kollokationer, ombes avgöra om dessa var vanligt förekommande (*commonly used*).

I den här artikeln, där vi undersöker semi-schematiska flerordskonstruktioner, utgår vi från en PDT. Den experimentella undersökningen beskrivs i följande avsnitt.

3 Experimentell studie av befästning

I detta avsnitt redogör vi för den experimentella studie som ligger till grund för artikeln. Först presenteras det material som användes i experimentet. Därefter redogör vi för de deltagare som genomförde experimentet, samt ger information om deras (språkliga) bakgrund. Avslutningsvis beskriver vi experimentets utformning och hur det genomfördes.

Experimentet är en phrasal decision task (PDT) där deltagarna så snabbt som möjligt får bedöma om en flerordsekvens är ett möjligt sätt att uttrycka tid på svenska eller inte. Här mäts responstid, då tiden det tar att avgöra huruvida en sekvens av ord antas reflektera vilken grad av befästning ett uttryck har.

Hypotesen är, vilket också framgår av bakgrundsavsnittet (2.1.1), att uttryck som språkbrukare är bekanta med och har befäst går snabbare att processa och därmed snabbare att välja i den här typen av test. Omvänt bör ordsekvenser som inte alls är befästa hos deltagarna ge längre responstider.

3.1 Material

Materialet som testas i experimentet bygger på tre konstruktioner som används för att uttrycka tid på svenska (jfr Prentice 2011, Loenheim m.fl 2016, Prentice m.fl. 2016). Dessa exemplifieras i (5)–(7).

- (5) För två år sedan [*för* ANTAL TID *sedan*]
- (6) Om två veckor [*om* ANTAL TID]
- (7) Ett år senare [ANTAL TID *senare*]

Konstruktionen i (5) har en struktur med prepositionen *för* och adverbet *sedan* som lexikalt fyllda led och ANTAL och TID som öppna luckor, där man kan använda räkneord respektive en tidsenhet. Konstruktionen används för att tala om en viss tidsperiod tillbaka i tiden.

Konstruktionen i (6) har prepositionen *om* som lexikalt fyllt led, men i övrigt samma öppna luckor som konstruktionen i (5). Den här konstruktionen används för att tala om en viss tidsperiod framåt i tiden.

Även konstruktionen i (7) har de öppna luckorna med antal och tidsenhet, men skiljer sig från de två föregående konstruktionerna då den är en nominalfras snarare än en prepositionsfras. Det lexikalt fyllda ledet är adverbet *senare*. Den här konstruktionen används för att tala om en viss tidpunkt framåt i tiden i relation till en tidigare tidpunkt.

De undersökta konstruktionerna och konkreta instanser av dem illustreras i sin helhet i bilaga 1. Experimentet innehåller 36 uttryck fördelade på de tre konstruktionerna i (5)–(7). Varje konstruktion är indelad i två kategorier (betingelser),¹¹ så att hälften av uttrycken representerar *vanliga* instanser, vilka är frekventa i en korpus och/eller sökmotor, och den andra hälften representerar *ovanliga* instanser, vilka är lågfrekventa eller icke existerande i en korpus. En hypotes är att detta får konsekvenser i experimentet då tidigare undersökningar har visat att »frequent words are recognized, accessed, and retrieved faster, with less effort and with less interference from paradigmatic neighbors than

¹¹ Termen betingelse syftar på »de situationer som vi vill studera och som vi ska fördela försökspersonerna på» (Kjellberg & Sörqvist 2011 s. 60).

rare ones» (Schmid 2017 s. 18). Betingelsen *vanliga* bör således gå snabbare att processa än *ovanliga*.

Materialet bygger på korpusen Bloggmix 2015, som består av bloggtexter insamlade under 2015 och utgör ca 40 miljoner tokens.¹² Frekvensen hos lexikala och syntaktiska konstruktioner i stora korpusar har visat sig i stor utsträckning motsvara graden av befästning (Schmid 2017 s. 19). Urvalet bygger på uttryckens frekvens, där de vanliga utgörs av de sex mest frekventa instanserna av respektive konstruktion i korpusen, medan de ovanliga utgörs av sex instanser som förekommer endast någon enstaka gång eller är icke-existerande i korpusen.¹³ I det senare fallet har vi gjort kompletterande sökningar i Google.¹⁴ Som en ytterligare referens anges dessutom antalet träffar för respektive uttryck i Google för att tydliggöra det proportionella förhållandet mellan vanliga och ovanliga instanser.¹⁵ Exempel på ovanliga instanser av de tre konstruktionerna ges i (8)–(13):

- (8) Men sedan Gösta Ekman **för ett par filmer sedan** hoppat av rollen som Sicken verkar serien ha avslutats efter åtta filmer.
[för ANTAL TID sedan]
- (9) av Big Star, Weezer och Teenage Fanclub landar hans Telekinesis någonstans där Ben Gibbards orkester befann sig **för två skivor sedan**.
[för ANTAL TID sedan]
- (10) Nej det här är tyvärr inte jag (men **om 5678 träningspass** så).
[om ANTAL TID]
- (11) Hjärnan och kroppen vill dock inte samarbeta efter tre vakna nätter så jag återkommer **om tre kanner** kaffe!
[om ANTAL TID]
- (12) **Två cigaretter senare** och jag är redan less.
[ANTAL TID senare]
- (13) **Två Alvedon senare** var han tillbaka på isen och hjälpte laget till två hyperviktiga poäng.
[ANTAL TID senare]

¹² Korpusar baserade på bloggar har visat sig vara en hybrid mellan det informella talspråket och det formella skriftspråket (Wiktorsson 2018). Därmed kan man anta att materialet i Bloggmix är relativt representativt för den input som språkbrukare utsätts för.

¹³ För konstruktionen [för antal tid sedan] användes följande söksträng i Bloggmix 2015: [word = "för"] [msd = "RG\NOM"] [] [(word = "sen" | word = "sedan")]; för konstruktionen [om antal tid] användes [word = "om"] [pos = "RG"] []; och för [antal tid senare] användes [pos = "RG"] [] [word = "senare"].

¹⁴ Sökningen "För *.* öl sedan" på Google ger till exempel: *Oktoberfesten, som för tre enorma öl sedan tedde sig som en helvetesscen av flamländska konstnären Hieronymus Bosch*.

¹⁵ Sökning på Google görs med exakta strängar av typen "För två år sedan", "För två år sen" osv. Google är dock problematiskt som källa (Kilgariff 2007), inte minst för dess inkonsekventa frekvensuppgifter. Siffrorna ger ändå en uppfattning om storleksordningen.

Materialet består även av 36 fillers som bygger på de vanliga och ovanliga uttrycken men är redigerade med fel syntax (t.ex. *År fem sedan för, Bilar tre sedan för*) för att de i så stor utsträckning som möjligt ska likna de andra uttrycken i fråga om längd, antal ord och lexikalt innehåll (jfr Cowart 1997). Dessa representerar ordsekvenser som rimligtvis inte kan vara befästa, jämfört med *vanliga* som sannolikt är befästa och *ovanliga* som möjligtvis är det.

Således gavs totalt 72 uttryck för varje deltagare att reagera på.

3.2 Deltagare

Deltagarna som genomförde experimentet var indelade i en kontrollgrupp (L1) och en undersökningsgrupp (L2). Innan experimentet startade fick deltagarna fylla i information om sin språkliga bakgrund. För kontrollgruppen var det en enklare variant med fokus på modersmål och ålder. För undersökningsgruppen gavs en mer utförlig uppsättning bakgrundsfrågor, så som vilka andra språk de kan, vilket som är deras starkaste språk, vilket språk de använder mest i sin vardag m.m. (se bilaga 2). Att besvara bakgrundsfrågorna tog cirka fem minuter, medan själva experimentet tog cirka tio minuter att genomföra.

3.2.1 Kontrollgruppen (L1)

Kontrollgruppen består av studenter vid en västsvensk högskola ($n = 25$; medelålder: 25,5).

Deltagarna i den här gruppen har svenska som modersmål. De deltagare som uppgav ett annat modersmål har således sorterats bort, förutom i ett fall där deltagaren uppgav både svenska och ett annat språk som modersmål.

Merparten av deltagarna studerar till lärare i svenska, svenska som andraspråk, engelska eller samhällskunskap.

3.2.2 Undersökningsgruppen (L2)

Undersökningsgruppen, som består av studenter vid ett universitet i norra Tyskland, är en relativt homogen grupp ($n = 30$; medelålder: 24) relativt avancerade inlärare av svenska som främmande språk. Deltagarna har läst svenska i 1–10 år (3,7 år i snitt).

Två av de 30 deltagarna har uppgett andra modersmål än tyska (ryska respektive bulgariska) och ytterligare en deltagare uppgav både tyska och ett annat språk som modersmål. Dessa tre deltagare har ändå inkluderats i resultatsammanställningen då de också uppgett tyska som sitt starkaste språk, samt att tyska är det språk som de använder mest i sin vardag.¹⁶ Av de 30 deltagarna uppger 26 att tyska är deras starkaste språk, medan tre uppger engelska som starkaste språk, och en uppger danska.¹⁷ Ingen av de senare fyra deltagarna har annat modersmål än tyska. Tyska är det språk som samtliga deltagare i undersökningsgruppen använder mest i sin vardag. Tre av dem anger både tyska och engelska. Variationen bland ytterligare de språk som deltagarna anger att de behärskar är relativt stor (t.ex. danska, norska, isländska, franska, spanska, ryska och finska). Gemensamt för dem är att samtliga kan engelska. Det näst vanligaste språket som anges är franska (11), följt av isländska (9) och spanska (7).¹⁸ Fyra deltagare anger att de behärskar ett språk utöver modersmålet, medan 11 anger två språk och 15 anger tre eller fler språk.

15 deltagare uppger att de endast använder svenska i samband med kursen på universitetet, medan resterande hälften av undersökningsgruppen anger, förutom vid kurstillfällena, att de använder svenska med vänner eller släkt (5), på semester/besök i Sverige (4), när de ser på TV och film (3), när de läser böcker och text på mobiltelefonen (3) eller lyssnar på ljudbok (1). Dessutom uppger en deltagare att hen gjort praktik i Sverige. Vi kan därför anta att den övervägande delen av deltagarnas input är explicit klassrumsundervisning. Då variabilitet och produktivitet hos semi-schematiska mönster är relativt osynliga i SVA-läromedel (Loenheim m.fl. 2016) kan man tänka sig att det ser liknande ut i själva undervisningen,¹⁹ och således bör deras mentala representationer av sådana konstruktioner vara mer begränsade än kontrollgruppens.

¹⁶ Ytterligare en deltagare i den här gruppen genomförde experimentet, men har plockats bort p.g.a. många uteblivna responser, vilket tyder på att deltagaren missuppfattat instruktionerna eller av annan anledning haft svårt med genomförandet.

¹⁷ Detta beror sannolikt på att informanterna tolkade frågan som 'vilket språk förutom ditt modersmål är ditt starkaste?'.

¹⁸ Endast åtta deltagare har angett att de kan svenska. Detta har troligtvis varit implicit hos deltagarna då själva experimentet genomfördes på svenska, och därför har de inte angett detta vid bakgrundsfrågorna.

¹⁹ Därmed inte sagt att lärare i svenska som andraspråk inte undervisar om prepositionsfraser som tidsuttryck av typen *för flera år sedan*. Men det är en öppen fråga huruvida de presenterar dem som produktiva mönster eller endast som fasta fraser.

3.3 Design och genomförande

Kontroll- och undersökningsgruppen genomförde exakt samma PDT-experiment. Deltagarna fick följande instruktioner (inspirerade av Wolter & Gyllstad 2013 s. 460):

I det följande testet är din uppgift att så snabbt som möjligt avgöra om ett uttryck är möjligt att använda för att uttrycka tid på svenska eller inte. Du kommer presenteras uttryck som består av tre eller fyra ord. Tryck på JA-knappen ('m') om du anser att uttrycket är möjligt att använda för att uttrycka tid på svenska. Tryck på NEJ-knappen ('z') om du inte anser att uttrycket kan användas för att uttrycka tid. Svara så exakt och så snabbt du kan.

Ja = (m)

Nej = (z)

Gör dig redo genom att lägga höger pekfinger på tangenten 'm' och vänster pekfinger på tangenten 'z'. Tryck sedan på valfri tangent för att öva.

Först fick deltagarna göra en övningsomgång för att förstå experimentets upplägg.

Varje deltagare fick reagera på de 72 uttrycken (18 vanliga, 18 ovanliga, 36 fillers). De språkliga uttrycken presenterades med PsychoPy (Peirce 2007, Peirce & MacAskill 2018), som är en mjukvara där man bl.a. kan bestämma hur länge på datorskärmen olika språkliga stimuli visas, var på skärmen de presenteras och hur stor textstorleken ska vara. Dessutom kan uttrycken presenteras i slumpvis ordning för samtliga deltagare, vilket förhindrar att vissa responser beror på att ett visst uttryck alltid presenteras i början eller i slutet av experimentet. På så vis sprids en eventuell inlärningseffekt ut på samtliga uttryck. Experimentets struktur illustreras i figur 2.

Figur 2. Experimentets struktur.

Före varje uttryck visas ett fixeringsmärke i 333 millisekunder på samma ställe på skärmen där uttrycket sedan visas för att få deltagarna att fixera ögonen.²⁰

²⁰ En sackad, dvs. en ögonrörelse som snabbt flyttar fokus mellan fixeringspunkter, tar ungefär 200 millisekunder, så om ett stimuli presenteras kortare än så finns det risk att deltagaren inte hinner fixera ett stimuli (Peirce & MacAskill 2018 s. 58).

Därefter följer en blank skärm i 50 millisekunder innan det språkliga uttrycket visas. Uttrycket visas endast i 1 000 millisekunder innan det försvinner helt. Om deltagaren inte gör något val (ja/nej) avslutas rundan automatiskt efter 4 000 millisekunder, och därefter visas nästa uttryck med fixeringsmärke och blankskärm.

För att besvara artikelns frågeställning om befästning mäter vi responstid och responssäkerhet (eng. *accuracy*). Det förstnämnda mäts från att det språkliga uttrycket visas på skärmen. Det sistnämnda handlar om hur många procent av uttrycken som besvaras med ett förväntat svar. Här finns ofta ett förhållande mellan responstid och responssäkerhet: ju snabbare något görs desto lägre blir responssäkerheten, dvs. risken att svara fel ökar.

4 Resultat

Det här avsnittet, där resultatet från experimentet presenteras, är strukturerat på följande vis: Först redovisas kontrollgruppen (L1), med fokus på responstid och responssäkerhet för gruppen generellt och för respektive av de tre tidskonstruktionerna. Därefter redovisas samma typ av resultat för undersökningsgruppen (L2). Responstiderna har en tröskel (eng. *threshold*) på 2 000 millisekunder, vilket innebär att alla responstider på 2 000 millisekunder och uppåt är uteslagna. Totalt genererade de två grupperna 3 719 responser under tröskelvärdet.

4.1 Resultat för kontrollgruppen (L1)

Kontrollgruppens resultat bygger på 1 741 responser. I tabell 2 visas de två måtten, responstid och responssäkerhet för de tre betingelserna *vanlig*, *ovanlig* och *filler*. Responstiden (i millisekunder) för vanlig och ovanlig är endast baserad på ja-svar, och filler endast för nej-svar. Standardavvikelsen, som visar hur mycket individuella data skiljer sig från medelvärdet, anges inom parentes.

Tabell 2. Responssäkerhet och responstider för L1-deltagare.

Mått	Betingelse		
	Vanlig	Ovanlig	Filler
Responssäkerhet	98,9 % ja	75,1 % ja	91,1 % nej
Responstid	859 ms (232)	1 045 ms (276)	1 098 ms (303)

Responssäkerheten visar att deltagarna i kontrollgruppen är väldigt säkra på att de vanliga uttrycken är sätt att uttrycka tid på. Däremot är man inte lika säker på de ovanliga uttrycken, även om tre fjärdedelar av uttrycken uppfattas som möjliga sätt att uttrycka tid på. När det gäller kategorin filler är deltagarna relativt säkra på att bedöma dem som sätt vi inte uttrycker tid på svenska.

En ANOVA visar att deltagarna är signifikant ($p = 0,0001$) snabbare på att välja »ja» vid vanliga instanser ($n = 442$) än att välja »nej» vid fillers ($n = 787$). Även om deltagarna är mindre säkra på huruvida de ovanliga kan betraktas som sätt att uttrycka tid på, är de även här signifikant ($p = 0,006$) snabbare på att välja »ja» vid ovanliga instanser ($n = 323$) än att välja »nej» vid fillers ($n = 787$). Standardavvikelsen för responstiden för respektive betingelse är inte särskilt hög, vilket tyder på att deltagarna reagerar på ett liknande sätt.

I tabell 3 redovisas responssäkerhet och responstider för de tre konstruktionerna i undersökningen.

Tabell 3. L1-deltagarnas responssäkerhet (RS) och responstider (RT) för respektive konstruktion.

Konstruktion	Mått	Betingelse		
		Vanlig	Ovanlig	Filler
[för ANTAL TID sedan]	RS	100 % ja	68,3 % ja	86,3 % nej
	RT	908 ms (226)	1 115 ms (295)	1 199 ms (308)
[om ANTAL TID]	RS	97,3 % ja 811 ms	73,4 % ja	94,1 % nej
	RT	(233)	997 ms (269)	1 015 ms (281)
[ANTAL TID senare]	RS	99,3 % ja 857 ms	83,1 % ja	92,8 % nej
	RT	(229)	1 031 ms (259)	1 089 ms (293)

Tabell 3 visar att resultatet för respektive konstruktion i stora drag följer mönstret i tabell 2. Det är dock anmärkningsvärt att responssäkerheten för de ovanliga instanserna av konstruktionerna skiljer sig åt. När det gäller [ANTAL TID senare] uppfattar deltagarna de ovanliga som möjliga sätt att uttrycka tid på i större utsträckning (83,1 %) än [för ANTAL TID sedan] (68,3 %). Dessutom är deltagarna mindre säkra på fillers för [för ANTAL TID sedan].

När det gäller responstiderna ser vi något kortare tider för [om ANTAL TID] än för [ANTAL TID senare] och [för ANTAL TID sedan]. Det följer antagandet att kortare enheter processas snabbare än längre.

Här bör också nämnas att några av de språkliga uttrycken i kategorin ovanliga som visades i experimentet utmärkte sig på ett sätt som i viss utsträckning påverkar helhetsstatistiken. Till exempel hade *om fem kilo* endast 31,8 % ja-responser, vilket skiljer sig en hel del från snittet i tabell 2 och 3. Även *för två skivor sedan* låg en bit under snittet med 50 % ja-responser. Åt andra hållet hit-

tar vi två cigaretter senare med 96 % ja-responser, om två kurser med 95,8 %, om fem träningspass och tre rätter senare med 92 % vardera.

4.2 Resultat för undersökningsgruppen (L2)

Totalt gav undersökningen med den här gruppen 1 978 responser. I tabell 4 visas responstid och responssäkerhet för undersökningsgruppen.

Tabell 4. Responssäkerhet och responstider för L2-deltagare.

Mått	Betingelse		
	Vanlig	Ovanlig	Filler
Responssäkerhet	96,7 % ja	42,5 % ja	82,2 % nej
Responstid	1 048 ms (312)	1 256 ms (380)	1 204 ms (323)

Responssäkerheten visar att även undersökningsgruppen är väldigt säkra på att de vanliga uttrycken är sätt att uttrycka tid på. Men när det gäller ovanliga har de en låg responssäkerhet, dvs. det är vanligare att deltagarna inte bedömer dem som sätt att uttrycka tid. De är desto säkrare på att fillers inte är sätt att uttrycka tid på, även om de är mindre säkra än kontrollgruppen.

En ANOVA visar att deltagarna, precis som de i kontrollgruppen, är signifikant ($p = 0,001$) snabbare på att välja »ja» vid vanliga instanser av konstruktionerna ($n = 505$, 1 048 ms) än att välja »nej» vid fillers ($n = 774$, 1 204 ms). Däremot visar tabell 4 att deltagarna i undersökningsgruppen är snabbare på att välja »nej» vid fillers ($n = 774$, 1 204 ms) än »ja» vid ovanliga instanser av konstruktionerna ($n = 197$, 1 256 ms), även om denna skillnad inte är signifikant.

Tabell 5. L2-deltagarnas responssäkerhet (RS) och responstider (RT) för respektive konstruktion.

Konstruktion	Mått	Betingelse		
		Vanlig	Ovanlig	Filler
[för ANTAL TID sedan]	RS	97,1 % ja	43,5 % ja 1321 ms	77,7 % nej
	RT	1 130 ms (316)	(360)	1 296 ms (329)
[om ANTAL TID]	RS	97,1 % ja	35,8 % ja 1153 ms	84,2 % nej
	RT	973 ms (287)	(395)	1 134 ms (321)
[ANTAL TID senare]	RS	96 % ja	48,4 % ja 1280 ms	84,4 % nej
	RT	1 040 ms (313)	(373)	1 196 ms (301)

Tabell 5 visar att resultatet för respektive konstruktion i stora drag följer mönstret i tabell 4. Responssäkerheten för [om ANTAL TID] är lägre (35,8 %) än för

[*för* ANTAL TID *sedan*] och [ANTAL TID *senare*] (43,5 % respektive 48,4 %). Likt kontrollgruppen är undersökningsgruppen mer osäkra på fillers för [*för* ANTAL TID *sedan*] (77,7 %) än för de andra två konstruktionerna. Detta kan bero på att det är krångligare att processa ett uttryck med mer information i en uppgift där man ska reagera snabbt, i synnerhet när man inte får stöd av att frekventa instanser är befästa som helheter.

När det gäller responstiderna visar tabellen att även undersökningsgruppen har lägre responstider för [*om* ANTAL TID], som generellt ger ett kortare uttryck, än [ANTAL TID *senare*] och [*för* ANTAL TID *sedan*], där det senare, som redan påpekats, har mer information och därmed ger längre uttryck.

Även för undersökningsgruppen kan nämnas några av de språkliga uttrycken i kategorin *ovanliga* som utmärkte sig. Två uttryck som skiljer sig relativt mycket från snittet i tabell 4 och 5 är *två Alvedon senare* med 15,8 % ja-responser och *om fem kilo* med endast 3,6 %. Det är noterbart att även kontrollgruppen hade få ja-responser för det senare uttrycket. Åt andra hållet hittar vi *för två filmer sedan* (73,9 %) och *två cigaretter senare* (71,4 %), samt några med över 50 %: *för tre konserter sedan* (57,1 %), *om två kurser* (54,8 %) och *tre rätter senare* (55,2 %).

5 Avslutande diskussion

Syftet med undersökningen som redovisas i den här artikeln är att mäta i vilken utsträckning inlärare av svenska som främmande språk har befäst en mental representation av semi-schematiska tidskonstruktioner i sitt konstruktionsförråd, och om det, i detta avseende, finns någon skillnad mot modersmålstalare av svenska.

Resultatet visar att både kontroll- (L1) och undersökningsgruppen (L2) processar högfrekventa instanser av konstruktionerna snabbt samt bedömer dessa som möjliga sätt att uttrycka tid på svenska. I L1-gruppen får ovanliga instanser relativt snabb responstid även om dessa uttryck inte alltid uppfattas som tidsuttryck. L2-gruppen bedömer i väldigt liten utsträckning de ovanliga instanserna som tidsuttryck. Dessutom gav dessa uttryck längre responstider än de ogrammatiska uttrycken i kategorin *fillers*.

Det visade sig också att några exempel tolkades i väldigt liten utsträckning som tidsuttryck i L2-gruppen. Det kan bero på att deltagarna kanske saknar vissa ord i sitt ordförråd (t.ex. *Alvedon* i *två Alvedon senare*) eller att vissa ord

starkt förknippas med någon annan semantisk kategori än TID (t.ex. *kilo* i *om fem kilo*, som är mått på VIKT).

Responstiderna samvarierar i stor utsträckning med frekvensuppgifterna för exemplen i korpusarna, vilket stödjer de bruksbaserade antaganden om att konstruktioner med starkare befästning går snabbare att processa (Bybee 2010, Schmid 2017).

Resultaten från denna studie bekräftar i stora drag tidigare psykolingvistiska forskningsresultat på så vis att högfrekventa ordsekvenser processas snabbare än lågfrekventa och icke-befästa sekvenser (Jescheniak & Levelt 1994, Harley 2014). Dessutom tycks även senare inlärd konstruktioner processas långsammare än tidigt inlärd, vilket visas genom att undersökningsgruppen har generellt längre responstid än kontrollgruppen oavsett vilken betingelse det handlar om. Det finns inget som talar för att deltagarna i de två olika grupperna skulle skilja sig åt i sin kognitiva förmåga att uppfatta och reagera på språkliga uttryck, utan detta beror snarare på deras förhållande till det språkliga materialet.

Att undersökningsgruppen i första hand bedömer vanliga konventionella instanser av konstruktionerna som möjliga sätt att uttrycka tid på, och i väldigt liten utsträckning de ovanliga, tycks även överensstämma med tanken att konstruktioner med hög grad av idiomacitet, dvs. konstruktioner med en icke-kompositionell figurativ betydelse och en relativt låg genomskinlighet utvecklas relativt sent i andraspråksinläringen (jfr Abrahamsson & Hyltenstam 2009, Prentice 2010).

Frågan är vilka slutsatser vi kan dra angående vad som egentligen är befäst. I undersökningen presenteras inte konstruktionerna i sig, utan endast konkreta instanser av dem. Konstruktionerna yttrar sig som tydligast i de ovanliga uttrycken, där tidsbetydelsen inte lika enkelt kan härledas kompositionellt. (Med andra ord verkar det orimligt att en språkbrukare sätter ihop uttrycket baserat på betydelsen hos uttryckets delar). I en igenkänningsuppgift, där deltagarna har minimalt med tid, underlättar en befäst konstruktion processningen vid både vanliga och ovanliga instanser.

Resultaten i undersökningen tyder på att både kontroll- och undersökningsgruppen har befäst [ANTAL NP]_{KVANT}-konstruktioner, men att kontrollgruppen har mer omfångsrika och bredare konstruktioner i sina konstruktikon än undersökningsgruppen. De förstnämnda har en produktiv konstruktion, som kan beskrivas som [ANTAL NP]_{KVANT}. De senare har en mer begränsad konstruktion med viss variabilitet, som kan beskrivas som [ANTAL NP]_{TID}, där tidsledet måste fyllas med en konventionell tidsenhet. Deltagarna i undersökningsgruppen har up-

penbarligen stött på uttryck baserade på [ANTAL NP]-konstruktioner, där generalisering över dem har lett till en mer begränsad konstruktion eftersom inputen endast består av prototypiska uttryck. En anledning till att de inte har utvecklat den mer schematiska konstruktion som kontrollgruppen har befäst är att de i sin input inte stöter på sådana uttryck som expanderar konstruktionen (jfr Hilpert 2015).

Det är intressant att för L2-gruppen tar de ovanliga instanserna av konstruktionerna längre tid att besvara än fillers. Detta skulle möjligtvis kunna tyda på en mer krävande process i form av kompositionell tolkning av uttryckets innehåll när det inte finns en befäst tidskonstruktion (jfr Wray 2008).

Det värt att poängtera att ett annat deltagarurval hade kunnat ge annorlunda resultat då individuella skillnader i grammatisk kunskap (inventariet och omfånget av konstruktioner i det mentala konstruktionsförrådet) sannolikt påverkar bedömningen (jfr Bybee 2010, Dąbrowska 2015).

En relevant fråga i sammanhanget är om det finns skillnader i grad av schematicitet hos de befästa konstruktionerna som kan relateras till deltagarnas språkliga bakgrund, dvs. till modersmålet och/eller ytterligare språk (utöver modersmålet och målspråket svenska) som deltagaren har kunskaper i. Särskilt intressant är huruvida språken har kongruenta motsvarigheter eller inte (jfr Wolter & Gyllstad 2013, Wolter & Yamashita 2015). För konstruktionen [*för* ANTAL TID *sedan*] finns det en motsvarande produktiv konstruktion i engelskan ([ANTAL TID *ago*], som i *three games ago*, se Suttle & Goldberg 2011 s. 1240). I och med att deltagarna i både undersökningsgruppen och kontrollgruppen har kunskaper i engelska kan man anta att de även har den engelska konstruktionen befäst i någon utsträckning, eftersom den utgör en generalisering över många, relativt vanliga, konkreta uttryck. Man skulle till och med kunna tänka sig att den svenska och den engelska konstruktionen i någon utsträckning har samma abstrakta representation [ANTAL TID] (jfr Höder 2018). En annan intressant fråga att följa upp i det sammanhanget är förstås hur pass produktiva de tyska konstruktionerna är som motsvarar de svenska konstruktionerna som har testats i denna undersökning. En snabb sökning på google indikerar att av de tre aktuella konstruktionerna är det den tyska konstruktionen som motsvarar svenskans [ANTAL TID *senare*] – ty. [ANZAHL ZEIT *später*] – som är den mest produktiva.²¹ För att kunna svara på frågan om en liknande produktiv konstruktion i tyskan aktiveras i samband med processning av den svenska konstruktio-

²¹ Sökningar på *3 Kinder/Bier/Kilo später* '3 barn/öl/kilo senare' får ca 400/470/100 träffar på Google, medan söksträngarna med orden *Kinder*, *Bier* och *Kilo* i konstruktionerna [*in* ANZAHL ZEIT] '[*om* ANTAL TID]' och [*vor* ANZAHL ZEIT] '[*för* ANTAL TID *sedan*]' inte ger några relevanta träffar.

nen, och om det i så fall sker en facilitering eller inte, skulle det vara intressant med en systematisk korpusundersökning i kombination med ett nytt experiment.

För att besvara frågorna som diskuterats här, i syfte att närmare beskriva befästning av semi-schematiska konstruktioner i L2-svenskan, behöver vi alltså både göra fler analyser på befintlig data och utforma nya experiment.

Litteratur

- Abrahamsson, Niklas & Hyltenstam, Kenneth, 2009: Age of onset and nativelikeness in a second language. Listener perception versus linguistic scrutiny. I: *Language Learning* 59(2). S. 249–306.
- Arnon, Inbal & Snider, Neal, 2010: More than words: Frequency effects for multi-word phrases. I: *Journal of Memory and Language* 62. S. 67–82.
- Blumenthal-Dramé, Alice, 2017: Entrenchment from a psycholinguistic and neuro-linguistic perspective. I: Hans-Jörg Schmid (red.): *Entrenchment and the psychology of language learning: How we reorganize and adapt linguistic knowledge*. Washington, DC: De Gruyter Mouton. S. 101–117.
- Bybee, Joan, 2010: *Language, usage and cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bybee, Joan & Thompson, Sandra, 2007: Three frequency effects in syntax. I: Joan Bybee (red.): *Frequency of use and the organization of language*. Oxford & New York: Oxford University Press. S. 269–278.
- Coussé, Evie, Andersson, Peter & Olofsson, Joel (red.), 2018: *Grammaticalization meets Construction Grammar*. Amsterdam: John Benjamins.
- Cowart, Wayne, 1997: *Experimental syntax. Applying objective methods to sentence judgments*. London: Sage Publications, Thousand Oaks, CA.
- Croft, William & Cruse, Alan, 2004: *Cognitive linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dąbrowska, Ewa, 2015: Individual differences in grammatical knowledge. I: Ewa Dąbrowska & Dagmar Divjak (red.): *Handbook of Cognitive Linguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter. S. 649–667.
- Diessel, Holger, 2019: *The grammar network: how linguistic structure is shaped by language use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ellis, Nick, 2006: Selective attention and transfer phenomena in L2 acquisition. Contingency, cue competition, salience, interference, overshadowing, blocking, and perceptual learning. I: *Applied Linguistics* 27. S. 164–194.
- Ellis, Nick, 2013: Construction Grammar and Second Language Acquisition. I: Thomas Hoffmann & Graeme Trousdale (red.): *The Oxford Handbook of Construction Grammar*. Oxford & New York: Oxford University Press. S. 348–378.
- Ellis, Nick, 2015: Implicit AND explicit language learning. Their dynamic interface and complexity. I: Patrick Rebuschat (red.): *Implicit and explicit learning of languages*. Amsterdam: John Benjamins. S. 3–23.

- Ellis, Nick & Wulff, Stefanie 2014: Usage-based approaches to SLA. I: Bill VanPatten & Jessica Williams (red.): *Theories in second language acquisition. An introduction*. New York: Routledge. S. 75–93.
- Enström, Ingegerd, 2013: Ordförråd och ordinläring – med särskilt fokus på avancerade inlärare. I: Kenneth Hyltenstam & Inger Lindberg (red.): *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. S. 169–195.
- Fillmore, Charles, Kay, Paul & O'Connor, Mary Catherine, 1988: Regularity and idiomaticity in grammatical constructions. The case of *Let alone*. I: *Language* 64(3). S. 501–538.
- Fried, Miriam, 2015: *Construction Grammar*. I: Artemis Alexiadou & Tibor Kiss (red.): *Syntax – Theory and analysis*. Berlin: de Gruyter. S. 974–1003.
- Goldberg, Adele, 1995: *Constructions. A Construction Grammar approach to argument structure*. Chicago & London.
- Goldberg, Adele, 2006: *Constructions at work. The nature of generalization in language*. Oxford & New York: Oxford University Press.
- Goldberg, Adele, 2013: *Constructionist approaches*. I: Thomas Hoffmann & Graeme Trousdale (red.): *The Oxford handbook of construction grammar*. Oxford & New York: Oxford University Press. S. 15–31.
- Harley, Trevor, 2014: *The psychology of language. From data to theory*. London: Psychology Press.
- Hilpert, Martin. 2015. From *hand-carved* to *computer-based*. Noun-participle compounding and the upward strengthening hypothesis. I: *Cognitive Linguistics* 26(1). S. 113–147.
- Höder, Steffen, 2018: Grammar is community-specific. Background and basic concepts of Diasystematic Construction Grammar. I: Hans Boas & Steffen Höder (red.): *Constructions in contact. Constructional perspectives on contact phenomena in Germanic languages*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins. S. 37–70.
- Jescheniak, Jörg D. & Levelt, Willem J. M., 1994: Word frequency effects in speech production: Retrieval of syntactic information and phonological form. I: *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition* 20. S. 824–843.
- Jiang, Nan & Nekrasova, Tatiana, 2007: The processing of formulaic sequences by second language speakers. I: *The Modern Language Journal* 91. S. 433–445.
- Juhász, Barbara J., 2005: Age-of-acquisition effects in word and picture identification. I: *Psychological Bulletin* 131(5). S. 684–712.
- Just, Marcel A. & Carpenter, Patricia A., 1980: A theory of reading: from eye fixation to comprehension. I: *Psychological Review* 87. S. 329–354.
- Kilgarriff, Adam, 2007: Googleology is bad science. I: *Computational Linguistics* 33(1). S. 147–151.
- Kjellberg, Anders & Sörqvist, Patrik, 2011: *Experimentell metodik för beteendevetare*. Lund: Studentlitteratur.
- Langacker, Ronald, 2009: A dynamic view of usage and language acquisition. I: *Cognitive linguistics* 20(3). S. 627–640.
- Laufer, Batia, 2003: The influence of L2 on L1 collocational knowledge and on L1 lexical diversity in free written expression. I: Vivian J. Cook (red.): *Effects of the second language on the first*. Clevedon: Multilingual Matters. S. 19–31.

- Loenheim, Lisa, 2019: Att tolka det sammansatta. Befästning och mönster i första- och andraspråkstälarens tolkning av sammansättningar. (Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning 43.) Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Loenheim, Lisa, Lyngfelt, Benjamin, Olofsson, Joel, Prentice, Julia & Tingsell, Sofia, 2016: Constructicography meets (second) language education. On constructions in teaching aids and the usefulness of a Swedish constructicon. I: Sabine De Knop & Gaëtanelle Gilquin (red.): *Applied Construction Grammar*. Berlin: De Gruyter Mouton. S. 327–355.
- Michaelis, Laura, 2004: Type shifting in Construction Grammar. An integrated approach to aspectual coercion. I: *Cognitive Linguistics* 15. S. 1–67.
- Olofsson, Joel, 2018: Förflyttning på svenska. Om produktivitet från ett konstruktionsperspektiv. (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 32.) Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Peirce, Jonathan, 2007: PsychoPy – Psychophysics software in Python. I: *Journal of Neuroscience Methods* 162(1–2). S. 8–13.
- Peirce, Jonathan & MacAskill, Michael, 2018: *Building experiments in PsychoPy*. London: Sage Publications Ltd.
- Prentice, Julia, 2010: På rak sak. Om ordförbindelser och konventionaliserade uttryck bland unga språkbrukare i flerspråkiga miljöer. (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 13.) Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Prentice, Julia, 2011: Jag är född på andra november. Konventionaliserade tidsuttryck som konstruktioner – ur ett andraspråksperspektiv. Opublicerad kursuppsats. Göteborgs universitet.
- Prentice, Julia, Loenheim, Lisa, Lyngfelt, Benjamin, Olofsson, Joel & Tingsell, Sofia, 2016: Bortom ordklasser och satsdelar: konstruktionsgrammatik i klassrummet. I: Anna W. Gustafsson, Lisa Holm, Katarina. Lundin, Henrik Rahm & Mechthild Tronnier (red.): *Svenskans beskrivning* 34. Lund: Lunds universitet. S. 385–397.
- Prentice, Julia & Lyngfelt, Benjamin, 2016: Det svenska konstruktikonet: språkpedagogiska tillämpningar och integrering med andra resurser. I: *LexicoNordica* 23. S. 119–138.
- Ratcliff, Roger, Gomez, Pablo & McKoon, Gail, 2004: A diffusion model account of the lexical decision task. I: *Psychological Review* 111(1). S. 159–182.
- SAG = Teleman, Ulf, Hellberg, Staffan & Andersson, Erik, 1999: *Svenska Akademiens grammatik*. Stockholm: Norstedts ordbok.
- Schmid, Hans-Jörg, 2015: A blueprint of the Entrenchment-and-Conventionalization Model. I: *Yearbook of the German Cognitive Linguistics Association* 3. S. 3–25.
- Schmid, Hans-Jörg, 2017: A framework for understanding linguistic entrenchment and its psychological foundations. I: Hans-Jörg Schmid (red.): *Entrenchment and the psychology of language learning. How we reorganize and adapt linguistic knowledge*. Washington, DC: De Gruyter Mouton.
- Schmid, Hans-Jörg & Küchenhoff, Helmut, 2013: Collostructional analysis and other ways of measuring lexicogrammatical attraction. Theoretical premises, practical problems and cognitive underpinnings. I: *Cognitive Linguistics* 24(3). S. 531–577.
- Sjögreen, Christian, 2015: *Kasta bort bollen och äta bort sin huvudvärk*. En studie av argumentstrukturen i kausativa *bort*-konstruktioner. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 94.) Uppsala: Uppsala universitet.

- Suttle, Laura & Goldberg, Adele E., 2011: Partial productivity of argument structure constructions. I: *Linguistics* 49. S. 1237–1269.
- Svanlund, Jan, 2009: Lexikal etablering. En korpusundersökning av hur nya sammanställningar konventionaliseras och får sin betydelse. (Stockholm studies in Scandinavian philology N.S. 52.) Stockholm: Stockholms universitet.
- Tomasello, Michael, 2003: Constructing a language. A usage-based theory of language acquisition. Cambridge, Mass.: Harvard Univ. Press.
- Yamashita, Junko & Jiang, Nan, 2010: L1 influence on the acquisition of L2 collocations: Japanese ESL users and EFL learners acquiring English collocations. I: *TESOL Quarterly* 44. S. 647–668.
- Yamashita, Junko, 2014: Effects of instruction on yes no responses to L2 collocations. I: *Vocabulary Learning and Instruction* 3(2). S. 31–37.
- Wengelin, Åsa, Bengtsson, Lisa & Torrance, Mark, 2017: Tvättbjörn, skunk, grävling eller mårdbjörn? Normering av en internationell bilddatabas för forskning om skriftlig ordproduktion på svenska. I: Emma Sköldberg, Maia Andreasson, Henrietta Adamsson Eryd, Filippa Lindahl, Sven Lindström, Julia Prentice & Malin Sandberg (red.): *Svenskans beskrivning* 35. Göteborg: Göteborgs universitet. S. 383–396.
- Wiktorsson, Maria, 2018: How hybrid is blog data? A comparison between speech, writing and blog data in Swedish. I: *Nordic Journal of Linguistics* 41(3). S. 367–377.
- Wolter, Brent & Gyllstad, Henrik, 2013: Frequency of input and L2 collocational processing. A Comparison of congruent and incongruent collocations. I: *Studies in Second Language Acquisition* 35. S. 451–482.
- Wolter, Brent & Yamashita, Junko, 2015: Processing collocations in a second language: A case of first language activation? I: *Applied Psycholinguistics* 36(5). S. 1193–1221.
- Wulff, Stefanie & Ellis, Nick C., 2018: Usage-based approaches to second language acquisition. I: David T. Miller, Faith Bayram, Jason Rothman & Ludovica Serratrice (red.): *Bilingual cognition and language. The state of the science across its subfields*. Amsterdam: John Benjamins. S. 37–56.
- Wray, Alison, 2008: *Formulaic language: Pushing the boundaries*. Oxford: Oxford University Press.

Källor

- Korp, Bloggmix 2015, < <https://spraakbanken.gu.se/korp/> > [tillgänglig 18.10.2017].
- Google, < www.google.se > [tillgänglig 18.10.2017].

Bilaga 1. Språkexempel med frekvensuppgifter (tokens) i korpusen Bloggmix 2015.

betyder att en sökning på den exakta frasen för med sig alldeles för många träffar på annat än det undersökta uttrycket för att det ska vara någon poäng med att redovisa frekvensen. Ett exempel på en sådan träff kan vara *Berättelsen om tre kannor*.

Uttryck	Konstruktion	Frekvens (Bloggmix)	Frekvens (Google)	Typ
För två år sedan	[för ANTAL TID <i>sedan</i>]	164	3 203 000	Vanlig
För två veckor sedan	[för ANTAL TID <i>sedan</i>]	111	760 000	Vanlig
För tre år sedan	[för ANTAL TID <i>sedan</i>]	95	1 058 000	Vanlig
För tio år sedan	[för ANTAL TID <i>sedan</i>]	74	889 200	Vanlig
För fyra år sedan	[för ANTAL TID <i>sedan</i>]	64	529 500	Vanlig
För fem år sedan	[för ANTAL TID <i>sedan</i>]	51	451 300	Vanlig
För tre öl sedan	[för ANTAL TID <i>sedan</i>]	0	1	Ovanlig
För 18 kg sedan	[för ANTAL TID <i>sedan</i>]	1	6	Ovanlig
För två filmer sedan	[för ANTAL TID <i>sedan</i>]	0	192	Ovanlig
För två skivor sedan	[för ANTAL TID <i>sedan</i>]	0	10	Ovanlig
För tre bilar sedan	[för ANTAL TID <i>sedan</i>]	0	5	Ovanlig
För tre konserter sen	[för ANTAL TID <i>sedan</i>]	0	1	Ovanlig
Om två veckor	[om ANTAL TID]	168	664 000	Vanlig
Om tre veckor	[om ANTAL TID]	67	307 000	Vanlig
Om fem år	[om ANTAL TID]	35	368 000	Vanlig
Om två dagar	[om ANTAL TID]	25	214 000	Vanlig
Om hundra år	[om ANTAL TID]	24	88 900	Vanlig
Om två månader	[om ANTAL TID]	24	168 000	Vanlig
Om tre kannor (kaffe)	[om ANTAL TID]	1	#	Ovanlig
Om två drag	[om ANTAL TID]	1	1	Ovanlig
Om fem kilo	[om ANTAL TID]	1	#	Ovanlig
Om fem träningspass	[om ANTAL TID]	1	#	Ovanlig
Om tre hållplatser	[om ANTAL TID]	0	#	Ovanlig
Om två kurser	[om ANTAL TID]	0	#	Ovanlig
Ett år senare	[ANTAL TID <i>senare</i>]	55	3 850 000	Vanlig
Två timmar senare	[ANTAL TID <i>senare</i>]	50	220 000	Vanlig
Två år senare	[ANTAL TID <i>senare</i>]	48	1 950 000	Vanlig
Två dagar senare	[ANTAL TID <i>senare</i>]	45	333 000	Vanlig
Tre år senare	[ANTAL TID <i>senare</i>]	39	754 000	Vanlig
Tre timmar senare	[ANTAL TID <i>senare</i>]	27	97 700	Vanlig
Två cigaretter senare	[ANTAL TID <i>senare</i>]	1	9	Ovanlig
Två barn senare	[ANTAL TID <i>senare</i>]	2	7 310	Ovanlig
Nio böcker senare	[ANTAL TID <i>senare</i>]	1	339	Ovanlig
Tre rätter senare	[ANTAL TID <i>senare</i>]	1	162	Ovanlig
Två alvedon senare	[ANTAL TID <i>senare</i>]	2	292	Ovanlig
Fem mil senare	[ANTAL TID <i>senare</i>]	1	828	Ovanlig

Bilaga 2. Bakgrundsfrågor till informanterna.

- A. Ålder:
- B. Modersmål:
- B.1 (om annat än tyska) hur många år har du varit i Tyskland?
- B.2 (om annat än svenska) när började du lära dig svenska?
- C. Vilka andra språk (än modersmål) kan du?
- C.1 Vilket är ditt starkaste språk (inklusive modersmål)?
- C.2 Vilket språk använder du mest i din vardag?
- D. I vilka sammanhang använder du svenska?
- E. Utbildning/Ämne (på universitetet):